

HORISONT SÜNDIS FANTASTIDE AJASTUL

Tiit Kändler

Kui Eestis Horisont nähtavale ilmus, oli käes fantastiliste inimete ajastu. Siin pole oluline, kas me mõtleme aasta või teine edasi või tagasi. Nikolai Alumäe rajas Küberneetika Instituudi, kus said hiilata Boris Tamm ja Endel Lippmaa oma füüsika sektoriga. Loomingu Raamatukogu käis uue hooga, sealt tuli uuema väliskirjanduse tõlkeid ja selle vahendusel sai lugeda ka Norbert Wieneri raamatut küberneetika ja ühiskonna suhetest. Voldemar Panso sai loa teha oma teater, mille ta nimetas Noorsooteatriks. Oli aeg, mil tundus, et lõpuks ometi saavad humanitaaria ja loodus-teadused kuidagiviisi kokku ja kunstid ühes nendega.

Seda tunnet kinnitas Horisont oma järjejuttudega, kus ilmus mitmete maailmakirjanduse tähtsautorite lugusid. Kui ma ei eksi, olid nende seas „prohvetlikud” tulevikkuvaatajad nagu Ray Bradbury, Isaac Asimov, vennad Strugatskid, Stanislav Lem. See oli minu meelest teadusfantastika hiil-

SCANPIX

geaeg maailmas, aeg, mil tuli välja mõelda eestikeelne sõna 'ulme'.

Ise olin tol ajal 2. keskkooli lõpuklassides. Sealt, kunagisest reaalkoolist ei olnud kadunud vana eesti aja vaim, oli veel õpetajaidki tost ajast, nagu joonistamise ja joonestamise õpetaja Vahar. Ta oskas seostada kõike kõigega, ka meisterjõumeest Lurichit India maotaltsutajatega, ruumilisest mõtlemisest kõnelemata. Võimlemisõpetaja Prikk oli erakordne nähtus, mulle sportimiskartlikule sai selgeks, et sport on üks kunstide ja teaduste osa. Raadioasjandus oli mind köitnud juba enne, ühinesin pioneerituna Aia tänaval tegutseva Pioneeride Maja (vana Seltskondlik Maja) raadioringiga. Pärast tunde oli minu jaoks enesestmõistetav käia Karja tänava ja Raevoja platsi raadiopoodides, ehk on uusi jubinaid müügil! Vahel oli ka. Nii et selles mõttes olid Horisondi raadioehitamise näpunäiteleheküljed mulle hiilinenud, isa oskas tellida juba aastaid varem defitsiitset vene ajakirja Радио.

Füüsikaga sain ühendust tänu Perelmani raamatutele „Huvitav füüsika”, mis tänini mu riuilil aukohal. Ei maksa unustada, et tol ajal sai vene keeles kättesaadavaks ka Charles Percy Snow „Kaks kultuuri” ning Erwin Schrödingeri „Mis on elu?”, ja et vene keeles hakkasid ilmuma nii Richard Feynmani loengud kui ka Lev Landau füüsikakursus.

Ajakiri, mida ei visatud ära

Igatahes oli Horisont ajakiri, mida ei visatud ära, vaid tassiti suvilasse, ja mida ma siis ka suviti lugessin, sest kes siis Tartus üliõpilasena ajakirju tellis. Raha läks venekeelsetele õpikutele ja populaarteadusele.

Ja *last but not least*, just siis oli ka meie teaduse populariseerija Harry Öglase tippaeg. Einsteini ideed ilmusid raamatutes ja ka geneetikast hakati rääkima. Tuli vaid Horisondi esimesed leheküljed oma parteikongressidega edasi kerida. Olen kuulnud nooremattelki kolleegidelt, kuis nad suvilas õpilasena Horisonte sirvisid ja selle kaudu aimu said, mis asi see teadus on. Mis eriti oluline, Horisondis ilmus mitte ainult tõlkeid, vaid ka eesti teadlaste artikleid, mis julgustasid, et teadus on ka meil võimalik.

Kui 2001. aastal pakkus tollane keskkonnaminister Heiki Kranich mulle võimalust asuda ümber korraldama meie populaarteaduslike ajakirjade väljaandmist, võtsin pakkumise vastu. Asi osutus muidugi keerulisemaks kui tundus. Lühidalt öelduna oli majanduslik olukord nii Eesti Looduses kui ka Eesti Metsas masendav, kusagil oli must auk, kuhu raha tundus olevat kadunud. Ja ega tasegi kiita olnud. Samuti oli ulu alla viimata tol ajal ilmunud ajakiri Loodus. Ja siis see Horisont, mille kujunduse ega ka sisuga polnud vaja kiirkorras tegutseda, ja rahule see minu poolt jäigi, sest kindlad inimesed, kes olid ajakirja sinnani toonud, nagu Indrek Rohtmets, Rein Veskimäe ja Kärt Jänes-Kapp, olid toeks.

Läks aega palju või vähe, närve palju või vähe, saime asjad kuidagi joone peale ja asutasime Horisondi matkadki teadusasutustesse ja teistpidi sekkusime entusiastlikult Roheliste rattaretkedesse. Asutasime ka elektroonilise Uudiskirja. Eesti Looduse ja Eesti Metsa ning Looduse ilme muutus, ja sellega ühes ka meel. Horisontigi uuendasime, kuid seal polnud vaja teha muud, kui tavalist samm-sammult kõmpimist.

Meil ei olnud tol ajal eesmärgiks teha Horisondist pelgalt kirevapildilist